

Siegfried Lenz

Schitterlicht

Vertaald uit het Duits door Gerrit Bussink

v**angen**ep amsterdam

INHOUD

<i>Rivalen</i>	7
<i>Het masker</i>	19
<i>De stoelverdeling</i>	53
<i>Een ontwerp</i>	67
<i>Het interview</i>	89

RIVALEN

Als Detlev Krell zaal twee van het stadsmuseum betrad, bleef hij altijd even staan. Hij deed zijn ogen dicht, rechte zijn rug en leek diep adem te halen, alsof hij zich ergens op moest voorbereiden. Als hij daarna zijn rondgang voortzette, glimlachte hij en versnelde zijn pas; hij liep niet langer met de tred van een suppoost, maar bewoog zich alsof hij op weg was naar een afspraak. Zijn blik gleed langs de schilderijen van Courbet en Ingres, die ze in bruikleen hadden, en bleef een moment rusten op de werken van Gauguin en Van Gogh, die, vermoedelijk vanwege de vriendschap tussen beide schilders, naast elkaar waren gehangen. Hij liep door. Hij moest Antonia groeten, Antonia met de blauwe sjaal, niet de door El Greco zelf, maar de door een van zijn leerlingen geportretteerde Antonia, die hem vast al verwachtte. Nog nooit had hij zo'n mooie vrouw gezien. Hij meende in haar ogen iets urgents te

bespeuren, een urgente vraag die naar een antwoord zocht. Haar haar lag in haar nek; haar enigszins verrokken lippen wezen op verdriet dat wellicht voortkwam uit oude herinneringen. Antonia zat aan een tafel waarop nonchalant wat gouden munten waren gestrooid. De lege stoel naast de tafel suggereerde dat ze zat te wachten.

Met een lichte buiging van zijn hoofd bleef de suppoost voor het portret staan en beantwoordde de blik van de donkere, op hem gerichte ogen, hij stak een hand op, liep achteruit naar de smalle bank met de zachte zitting en nam plaats. Er waren nog geen bezoekers, hij had Antonia voor zichzelf. Vaak kon hij zo zitten, soms voelde hij het verlangen dat mooie gezicht aan te raken, soms bewogen zijn lippen alsof hij iets tegen Antonia fluisterde, en meer dan eens had hij de behoefte de blauwe sjaal om haar schouders te slaan, ze te bedekken, te versieren. Onwillekeurig moest hij dan aan zijn Sandra denken, die op het kleine huis paste, aan haar vrolijke, impulsieve manier van doen en aan de liedjes die ze 's ochtends zong. Toen hij haar voor het eerst had gezoend, zaten ze nog op school; in de herfst waarin hij zijn baan als suppoost in het museum had gekregen, waren ze getrouwd. Dankzij de steun van haar ouders konden ze goed rondkomen en als ze al plannen voor de toekomst maakten, dan waren dat bescheiden plannen. Detlev Krell verbaasde zich niet meer als Sandra bij verschillende gelegenheden vroeg of

hij nog van haar hield; met de voor hem karakteristieke humor antwoordde hij: 'Er zit niets anders op.'

Hij had zich niet durven voorstellen dat er in zijn museum ooit zo iets kon gebeuren als er na Pasen in een Zwitsers museum was gebeurd; des te groter was zijn verbijstering toen hij op een morgen de diefstal ontdekte. Hij was niet alleen verbijsterd, hij was ook woedend. De dief was via het dak binnengekomen, het was hem gelukt zich aan een touw door een opening te laten zakken – het touw had hij laten hangen – en ongezien met zijn buit te ontsnappen. Voordat Krell het kantoor van de directie op de hoogte bracht, liep hij verder de zaal in, staarde vol ontzetting naar de witte plekken tussen de schilderijen en ontdekte gaandeweg wat er ontbrak. De *Kaartspelers* waren verdwenen; op de plek waar de vrolijke *Zakkendragers* hun last naar een boot hadden gezeuld, ontdekte hij een witte leegte, en ook het *Opmaken van de bruid* – een schilderij dat hem zo vaak had opgemonterd – hing niet meer op zijn plaats. Bevangen door een plotseling gevoel van angst liep hij door en zag meteen dat zijn vrees niet werd bewaarheid: Antonia hing er nog, zijn Antonia. Hij vroeg zich niet of hoe het kon dat de dief haar over het hoofd had gezien en haar had laten hangen, hij liep naar het portret, raakte haar wangen aan en zei zachtjes: 'Goddank.' Opgelucht ging hij op een bankje zitten, tikte een sigaret uit zijn pakje, maar stak hem nog niet aan. Na een poosje ging hij naar de bergruimte, waar nog steeds een stapel dekens en

zeildoeken lag die werden gebruikt voor transporten. Hij klopte op de stapel, tilde een deken en een zeildoek op – en op dat moment besloot hij in actie te komen; het was een spontaan idee. Met vastberaden tred liep hij terug naar de zaal, hij luisterde even, liep naar het portret van Antonia en haalde het van de muur. Hij was verbaasd hoe gemakkelijk het ging, maar misschien verbeeldde hij zich dat maar. In de bergruimte tilde hij een paar dekens op, legde het schilderij eronder en dekte het toe. Hij streek de bovenste dekens glad, zodat niets nog wees op wat er in de warme schuilplaats verstopt was. Via een telefoon die hem rechtstreeks met het kantoor van de directie verbond meldde hij wat er was gebeurd; zijn ontsteltenis klonk geloofwaardig.

Het alarm dat hij in werking stelde, het veiligstellen van de sporen, de verhoren: het ging allemaal op dezelfde manier als hij al eens in een Franse film had gezien, alleen werd hij deze keer zelf ondervraagd, hij, die de kunstroof als eerste had ontdekt en gemeld. Opnieuw slaagde hij erin zijn ontsteltenis overtuigend tot uitdrukking te brengen, de adjunct-directeur bedankte hem met een lange handdruk.

Twee dagen liet hij Antonia onder de dekens liggen, hij was zo onrustig dat hij verschillende keren naar de bergruimte ging, alleen maar om zich ervan te vergewissen dat ze nog op haar plek lag.

Laat op een avond – het was donker en er viel een druilerige regen – droeg hij het in zeildoek gewikkelde

portret naar zijn auto en legde het in de kofferbak, die hij speciaal had opgemeten. Om het schilderij te beschermen had hij een paar lappen meegenomen. Na zijn werk reed hij gewoon met zijn vrachtje naar huis en parkeerde de auto naast zijn werkplaats, een zelfgebouwd schuurtje waarin hij kleine reparaties uitvoerde en ook wel eens uitrustte. Voorzichtig bracht hij het portret naar de werkplaats, bekeek de muur alsof hij een passende plek zocht; en omdat hij niets geschikt leek te kunnen vinden, zette hij Antonia voor de ligbank op de grond en knikte tevreden naar haar. Nog voordat hij naar het huis liep, verscheen Sandra voor de deur van de werkplaats en vroeg: 'Wat heb je meegebracht, Detlev? Iets voor mij?' Hij wist niet goed wat hij moest antwoorden, stak een hand naar haar uit en zei alleen: 'Kom, Sandra.' Nieuwsgierig naar haar reactie nam hij haar mee naar het schilderij, maar ze bleef zwijgend staan kijken en op haar gezicht verscheen een lichte trek van wantrouwen, die alleen te maken kon hebben met Antonia's schoonheid. Ze zweeg even en zei toen: 'Dat is een heel mooie vrouw.' – 'Ja,' zei hij, 'maar dat is verleden tijd.' Om haar uit te leggen waarom hij het portret mee naar huis had genomen, loog hij dat hij het tijdelijk onder zijn hoede had genomen, 'omdat zaal twee anders wordt ingericht, ze willen de schilderijen anders ophangen, geloof ik.' Sandra merkte dat hij loog. Ze haalde haar schouders op, liep terug naar het huis en ging even later besluiteloos naar de slaapkamer. Ze

wachtte, ze luisterde. Detlev kwam niet en zocht niet zoals anders haar hand. In de stilte probeerde ze zich voor te stellen wat hij daar voor het schilderij deed, in zijn eentje voor dat portret. Omdat ze niets kon bedenken, trok ze het dekbed over zich heen en probeerde te slapen. Maar de langdurige stilte maakte Sandra onrustig, ze kon de slaap niet vatten. Met een moedeloos geluid stond ze op en liep naar het schuurtje. Ook Detlev was gaan liggen. Met zijn ogen open en zijn handen onder zijn hoofd gevouwen, lag hij op zijn rug naar het schilderij te kijken.

Toen ze binnenkwam, sloot hij zijn ogen en deed of hij sliep. Sandra merkte het, maar ze liep toch naar de ligbank, pakte het schilderij met beide handen en draaide het om – waarbij ze zich zijn teleurgestelde blik voorstelde als hij zijn ogen weer open zou doen. Hij protesteerde niet, hij liet haar begaan. Hij had het gevoel dat zijn jonge Sandra de belofte die het schilderij inhield serieus nam. Hij meende zelfs in die gedachte te worden bevestigd door de afwijzende blik waarmee ze naar het schilderij keek, ook al was Antonia niet te zien.

Toen ze in de duisternis van de nacht naast elkaar lagen en elkaar vertelden wat de dag had gebracht, vroeg Sandra: ‘Die vrouw, Detlev, hoe lang is het de bedoeling dat ze hier blijft?’ Haar vraag had hem blijkbaar verrast en hij vroeg: ‘Je bedoelt het schilderij?’ – ‘Dat portret,’ zei ze. – ‘Het wordt opgehaald,’ zei hij, ‘ik neem aan in de loop van de komende dagen.’ – ‘Goddank,’ zei San-

dra. Detlev nam geen genoegen met haar reactie, hij wilde op zijn beurt van haar weten of ze niet graag naar dat schilderij keek, dat de schilder de titel *Antonia* had gegeven, een mooie naam, een mooi gezicht. Sandra's enige reactie was: 'Ik weet het niet.'

Haar onzekerheid duurde niet lang, al gauw hoorde ze details over de kunstroof in het museum van haar man, ze las in de krant dat niet alleen de *Zakkendragers* en het *Opmaken van de bruid*, maar ook het portret van *Antonia* was gestolen, en alsof dat bericht invloed had op het schilderij zelf, bekeek Sandra het langdurig en met vragende ogen. Ze was verbluft geweest toen ze had gehoord voor welk bedrag het was verzekerd en kon bijna niet geloven dat kunstdieven geld probeerden te verdienen door aan de eigenaren teruggave van de gestolen werken aan te bieden tegen een door hen als losgeld omschreven bedrag. Sandra wilde er niet aan dat het schilderij van die vrouw een waarde van een miljoen euro vertegenwoordigde. Ook al wilde ze het niet toegeven, de hoogte van het bedrag vergrootte haar weerzin.

Wat haar verbaasde en soms hulpeloos maakte, was het gedrag van Detlev. Hij wilde in de buurt van het portret zijn; hij kon er roerloos, peinzend voor zitten en het soms zo aandachtig bekijken dat het leek alsof hij iets onderzocht of verwachtte. Op een keer had Sandra zelfs de indruk dat hij *Antonia* een vraag stelde en iets tegen haar fluisterde om daarna verdrietig zijn hoofd te

schudden, zodat het haast leek alsof Antonia antwoord had gegeven. Soms reageerde Sandra geamuseerd en zei ze alleen: 'Als je maar niet verliefd wordt op dat schilderij.'

Teleurgesteld en persoonlijk uitgedaagd voelde ze zich echter op een zondagochtend. Meteen toen ze de woonkamer binnenkwam ontdekte ze het schilderij, dat daar laat op de avond of 's nachts was opgehangen. Het moest stiekem zijn gebeurd, in elk geval op een tijdstip dat Sandra sliep. Even ervoer ze die vrouw als een indringster, die de euvele moed had haar koel en neerbuigend aan te kijken, met een superioriteit waar geen verklaring voor was. Ook al gaf ze het niet toe, die blik riep bij Sandra plotseling gevoelens van haat op. Ze riep Detlev. Met een beschuldigend gebaar wees ze naar het schilderij. Ze vroeg: 'Wat moet dat? Waarom hangt ze hier? Waarom laat je haar niet in de werkplaats?' – 'Het schilderij hangt hier niet voorgoed,' zei Detlev, 'een poosje kunnen we er wel mee leven.' Daarop zei Sandra: 'Ik zou het prettig vinden als je het weghaalt.' – 'Stel je niet zo aan,' zei Detlev, 'wat heb je toch tegen dat gezicht? Voorlopig blijft het hier hangen.' Hij zei het zo kortaf en vastberaden dat Sandra hem geïrriteerd aankeek en wegliep.

Antonia bleef bij hen, ze keek neer op de ontbijttafel en als Detlev op zijn bank lag te rusten en de deur openstond was ze nadrukkelijk aanwezig. Het ontging Sandra niet hoeveel aandacht hij voor Antonia had, en

hoeveel genegenheid hij blijkbaar voor haar koesterde. Haar gevoel zei haar dat Detlev bij het zien van het schilderij veranderde en dat zij zelf het gevaar liep iets te verliezen. Ze vergoot bittere tranen. Op bed huilde ze in haar kussen. Als hij haar probeerde gerust te stellen en vroeg waarom ze zo wanhopig was, kreeg hij geen antwoord; ze verzweg wat haar dwarszat. Voor het eerst overwoog Detlev het schilderij terug te brengen en weer op de nog altijd lege plek te hangen. Terwijl hij nog over het plan nadacht, kreeg hij onverwacht bezoek. Een man die zich advocaat noemde, wilde een dringende aangelegenheid met hem bespreken en stelde voor elkaar in een restaurant te ontmoeten. Detlev was ongerust toen hij op de voorgestelde locatie verscheen, want hij had het voorgevoel dat de man met hem over het schilderij wilde praten. Hij vergiste zich niet. Nadat de advocaat had uitgelegd dat hij optrad namens een cliënt, liet hij doorschemeren dat hij op de hoogte was van de diefstal, sterker nog: dat zijn opdrachtgever hem had gemachtigd voor het kunstwerk de som van vierhonderdduizend euro te bieden. Detlev wilde niet weten hoe de advocaat aan zijn informatie kwam en ook niet wie het geld had aangeboden; hij was niet in staat om tijdens het gesprek een beslissing te nemen.

Antonia bleef bij hen en elke dag moest hij aanzien hoe Sandra onder de aanwezigheid van het schilderij leed, en welke vorm haar weerzin of verbittering aannam. Wat de meeste indruk op hem maakte, waren de

dreigende gebaren die ze soms in het voorbijgaan maakte – een waarschuwend opgeheven hand, het schudden van haar hoofd – en niet in de laatste plaats de momenten waarop ze werd overvallen door een huilbui; toen begon hij medelijden met haar te krijgen.

Helemaal van slag raakte hij op de ochtend toen hij voor Antonia verscheen en nog voordat hij naar haar knikte zag dat dit niet het bekende gezicht was waar hij zo van hield. Over haar wangen – van haar ogen naar haar kin – liepen snijwonden, die met grote verbittering leken te zijn toegebracht. De wonden mismakten het gezicht en gaven het een enigszins grijnzende uitdrukking. Hij kreunde. Hij stond naar de verwoestingen te kijken, balde zijn vuisten en slaakte een kreet. Alsof hij ook moest voelen wat hij zag, streek hij met een vinger over haar wonden, waarbij hij een onbekende pijn meende te voelen. Hij voelde een verlangen naar vergelding in zich opkomen. Vastberaden liep hij naar de slaapkamer. Sandra lag op bed, met beide handen hield ze een kussen vast en jammerde. Hij schreeuwde niet: Wat heb je gedaan? Verbitterd vroeg hij: ‘Hoe heb je dat kunnen doen?’ Haar lichaam schokte onder een nieuwe huilbui en Detlev beseftte dat ze niet in staat was uit te leggen wat ze had gedaan. In haar wanhoop was ze onbereikbaar. Detlev zag ervan af haar ter verantwoording te roepen. Hij keek naar haar en wist opeens wat hem te doen stond.

Op een gunstig moment bracht hij het schilderij terug naar zaal twee en hing het op de plek die nog altijd leeg

was. Daarna nam hij zijn Antonia met een onderzoekende blik op; ze leek het met hem eens te zijn.

Een paar dagen later las hij in de krant dat een blijkbaar berouwvolle kunstdief een gestolen schilderij naar de eigenaar had teruggebracht, in beschadigde toestand, maar het kon weer worden bekeken en bewonderd.